# Trump'ın Söylemleri ve ABD'nin Muhtemel Ortadoğu Politikası

ABD'nin seçilmiş başkanı 60 yaşındaki Donald Trump oldukça ilginç ve renkli bir kampanyanın sonucunda 20 Ocak 2017'de selefi Barack Obama'nın yerinde oturacak. Seçimlerin başında medyanın da yönlendirmesiyle dünya kamuoyunun kahir ekseriyeti Trump'ın ABD'nin başına gelmesine ihtimal vermiyordu. Seçim sürecinde yaptığı söylemler ve takip ettiği seçim stratejisi alışılmış geleneksel Amerikan başkanlarının açıklamalarıyla oldukça farklılaşıyordu. ABD başkanları, genel olarak, gerek seçim kampanyalarında, gerekse sonrasında Ortadoğu ve İslam ülkeleri hakkındaki konuşmalarında diplomatik bir dil kullanmayı tercih ederlerdi. Trump muhtemelen popülizmin de etkisiyle diplomatik dili bir yana bırakarak ve oldukça açık sözlü bir ifade şekli kullanarak doğrudan düşüncelerini paylaşmaktaydı.

Trump gerek kampanya konuşmalarında gerekse kendi Twitter adresinde yaptığı açıklamalarda toplumun tüm sosyal gruplarına hitap edecek şekilde çok kısa, basit ve net cümleler kurarak mesajlarını veriyordu. İslam ve Ortadoğu hakkında yaptığı her açıklama dünya kamuoyunda büyük ses getirerek seçimlerden sonra ABD'nin Ortadoğu'ya yaklaşımında bazı alanlarda değişim sinyali olarak değerlendirildi. Zaman zaman ABD içinde yaşayan Müslümanları da hedef alan Trump bazen radikal gruplarla genel Müslümanları ayırt etmeye çalışsa da genellikle Müslümanlar hakkında sarf ettiği sözler endişe kaynağı oldu.

Trump'ın küresel anlamda Rusya hakkında sıcak mesajlar vermesi, Rusya'nın yerine birincil tehdit olarak Çini konumlandırması, ayrıca NATO ile ilgili sarf ettiği sözler, ikinci dünya savaşından sonra kurulan dünya düzenin yeniden yapılandırılacağının sinyalini vermektedir. ABD'nin Ortadoğu politikalarına eleştirel yaklaşması ve ABD'nin bölgede giriştiği savaşları "saçma sapan" olarak nitelendirmesi önümüzdeki günlerde Trump'ın bu coğrafya ile alakalı neler yapabileceğine dair bir fikir sunmaktadır. Trump'ın küresel anlamdaki planlarının özellikle Rusya ve Çin ile dış politikadaki ortak çıkar ve çatışma ilişkilerinin Ortadoğu'ya da yansıyacağı muhakkaktır. İngiltere'nin AB'den ayrılması, Trump'ın kazanmasından sonra Avrupa'da aşırı sağ düşüncenin yeni bir ivme kazanması, Avrupa Birliği'nin geleceğine dair yaşanan belirsizlik, NATO'nun geleceği gibi konular başta Türkiye olmak üzere Ortadoğu'daki ülkelerin karar alma süreçlerinde muhtemelen etkili olacaktır.

***Türkiye:*** Eski Başkan Obama'nın bıraktığı Ortadoğu mirasının Trump'ı zorlayacağını öngörmek mümkündür. Obama ABD'nin veya genel olarak Batı'nın geleneksel müttefikleri ve bölgenin güçlü aktörleri Türkiye ve Suudi Arabistan ile birçok bölgesel meselelerde müttefiklik ilkelerine aykırı davranarak yeni bir rota çizmişti. Obama yerel ve güçlü aktörlerini bir yana bırakarak tali unsurlarla Ortadoğu'yu dizayn etme isteği söz konusu ülkelerin ilişkileri ile ciddi anlamda yara almıştı. Suriye konusunda anlaşmazlık yaşayan Türkiye ile ABD, Suriye'nin geleceği başta olmak üzere ABD'nin PYD ve YPG gibi PKK'nın uzantısı terör örgütlerine vermiş olduğu desteği, başta Musul'un geleceği olmak üzere Irak'ın toprak bütünlüğü, İran'ın artan nüfuzu, Sincarda'ki PKK varlığı ve Kuzey Irak'taki artan etkinliği, FETÖ liderlerin ve önemli kişilerin ABD'de yaşamaları iki ülke arasında ilişkilerini geriletmiş, Trump döneminde çözülmesi bekleyen sorunların başında gelmektedir.

Trump, The New York Times gazetesine verdiği röportajında Türkiye'deki darbe girişimiyle ilgili Cumhurbaşkanı Erdoğan hakkında olumlu beyanatlarda bulunmuş, "Yaşanan darbe değildi, başarılı olmadı, girişim olarak kaldı ve bu durumu tersine çevireceğine dair kendisine epey güvendim" demişti. [1] Türkiye halkının darbe girişimine karşı direncini övmüş ve "Erdoğan'ın hukuk devleti kurallarına uyması için kendisine baskı yapacak mısınız?" [2] yönündeki soruya, "ABD'de de sivil haklar konusunda bir çok sorun var, biz bu haldeyken özgürlükler konusunda iyi bir mesaj verici konumunda değiliz" yanıtını vererek konuya net bir cevap vermemiş, ABD'nin yeni dönem dış politikada daha az müdahaleci olacağını imasını bırakmıştı.

Diğer yandan Türkiye tarafından yapılan açıklamalar Trump'ın seçilmesinin memnuniyetle karşılandığını göstermişti. FETÖ terör örgütünün Hillary Clinton'a bağışlarda bulunmasına karşılık Trump'ın ABD'nin yeni başkanı seçilmesi memnuniyetle karşılanmış ve Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan bizzat kendisini telefonla arayarak tebrik etmiştir. IŞİD'i bitirme vaadiyle gelen Trump'ın Türkiye ile birlikte hareket etmesi iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirmek noktasında önemli bir meseledir. Bununla birlikte Trump'ın Suriye'deki Kürt güçlere de hayranlık duyduğunu belirtmesi, Türkiye ile Suriye'deki Kürtleri uzlaştırmayı istemesi gibi konular, [3] Trump'ın NATO'daki müttefiği Türkiye ile olan ilişkilerini şekillendirecektir. Öte yandan Türkiye'nin Suriye'deki Kürtlerle bir sorunun olmadığı ve bu tür bir uzlaşmaya gerek kalmayacağı, nitekim Türkiye'nin Kürtlere karşı olmadığının karinesinin iç kargaşandan önce bile Beşar Esed'e

Suriye'deki Kürtlere kimlik verilmesini yönünde telkinlerde bulması, PYD ve terör gruplarına karşı olduğunu belirtmesi iki ülke arasındaki bakış farklılığını yansıtmaktadır.

***Suudi Arabistan:*** Ortadoğu'da ABD'nin geleneksel müttefiki olan, tarihi, ticari ve güvenlik alanlarında önemli partnerlerinden olan Suudi Arabistan'la ilişkileri Ortadoğu'daki çatışma ve istikrar sürecinin önemli konusunu oluşturmaktadır. Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Adil el-Cubeyr şahsi twitter adresinden yaptığı açılamada: "Seçilmiş başkanı tebrik ederim. Ortak menfaatlere katkı sunulabilmesi için Suudi Arabistan Krallığı ve ABD arasındaki tarihi ilişkilerin güçlendirileceğini umut ediyorum." Demiştir. Obama döneminde özellikle Batı ile İran arasında imzalanan nükleer anlaşma, İran'ın bölgedeki artan nüfuzu başta Irak olmak üzere Suriye ve Yemen'deki savaşlar, Trump ile Suudi Arabistan arasında çözülmesi beklenen önemli konulardır. Suudi Arabistan ile ABD arasında Amerikan kongresinden geçen "11 Eylül yasası" en kritik konulardan bir diğeridir. Bu yasaya göre, Amerikan vatandaşlarının Suudi hükümetine dava açabilme hakkını tanıyan yasa, 11 Eylül mağdurlarının Riyad yönetimi aleyhine büyük bir kampanya başlatmasına neden olabilir. Ayrıca ABD'de bulunan 750 milyar dolar civarındaki fonun bloke edilmesi, Suudi Arabistan'ı ciddi anlamda endişelendirmiş, ABD'deki yatırımları durdurmuştur. Doğrudan olmazsa da iki ülke arasında Suudi Arabistan'ın Yemen'deki askeri harekatı, Basra körfezi ve diğer komşu körfez monarşilerin güvenliği, Trump yönetimindeki ABD ile Suudi Arabistan arasında halledilmesi beklenen sorunlardır. Ortaklıkları petrol ve güvenlik üzerinde kurulu ve bölgede birçok konuda birlikte hareket eden bu iki ülke siyasetinin Trump döneminde nasıl şekilleneceğini izlemek ilginç olacaktır. Muhtemelen iki ülkenin de çıkarları esas alınarak ilişkilerin devam etmesi beklenmektedir. Ancak Trump'ın Rusya ile anlaşması ve Suriye'de Rusya'ya daha fazla alan açma beklentileri Suudi Arabistan-ABD ilişkilerini Ortadoğu'nun istikrarı için önemli kılmaktadır.

***İran:*** İran konusunda müttefikleri Suudi Arabistan ile aynı fikirde olan Trump seçim süreci boyunca İran ile ilgili genellikle olumsuz ifadelerde bulunmuştu. Trump ABD'nin Ortadoğu'daki müdahalelerinin İran'a yaradığını ifade ederek, İsrail'in düşmanı olan İran'a karşı daha sert bir tavır takınacağını belirtmişti. Trump Washington'daki Yahudi lobisi AIPAC'ta yaptığı konuşmada "Birinci önceliğim tam bir felaket olan İran anlaşmasını ortadan kaldırmak olacak" ifadelerinde bulunmuştu. Trump ayrıca, "Ama size bir şey söyleyeyim, bu anlaşma hem Amerika, hem İsrail hem de bütün Ortadoğu için tam bir fiyasko" diyerek İran'la yapılan nükleer anlaşmanın iptalini isteyeceği ya da en azından tekrar müzakereye açacağını belirtmişti. [4] Bununla birlikte seçimlerden sonra Trump'a yakın çalışma ekibinden ve dış politika danışmanlarından Walid Phares'in, bir gazetecinin sorusu üzerinde; "Trump gerçekten de nükleer anlaşmayı yırtıp atacak mı?" şeklindeki sorusuna, "yırtmak muhtemelen ağır bir ifade olur ama kesinlikle gözden geçirecektir" diye ılımlı bir yanıt vermiş olması, [5] Çin ve Rusya gibi uluslararası güçlerin taraf olduğu bir anlaşmayı tamamen iptal edilmesinin zor olacağının bir işaretidir. Diğer yandan Trump'ın seçilmesinde İran'daki tepkiler farklılık arz etmektedir. İran Dışişleri Bakanı Zarif diplomatik bir dille ABD seçimlerinin bu ülkenin içişleriyle ilgili olduğunu, İran'ın başka ülkelerin iç işlerine karışmadığı, diğer ülkelerden de kendilerine aynı hassasiyetle yaklaşmalarını beklediğini, nükleer anlaşma konusunda da yeni yönetimin yükümlülüklerini yerine getireceğini umduğunu kaydetti. [6] Cumhurbaşkanı Ruhani de benzer açıklamalarda bulanarak yeni dönemde pek değişiklik olmayacağını belirtti. Bununla birlikte Trump'ın seçilmesiyle ilgili Humeyni'nin de açıklama yapması ABD'nin İran için ne kadar önemli görüldüğünün beyanıdır. Trump döneminde İran-ABD ilişkilerinin ne yönde seyr edeceği ve doğuracağı sonuçlar bakımından mutlaka Ortadoğu için önemli olacaktır. İran'ın bölgeye nüfuzu, Lübnan'daki Hizbullah varlığı, nükleer anlaşma, İran'ın üçüncü ülkelerle ilişkileri ve ekonomik çıkarlar yeni dönemi belirleyen parametreler olacaktır.

***Suriye:*** Irak ile beraber bölgenin en önemli sorununa gelen Suriye, Trump'ın yeni dönemde geliştireceği politikalarla, bölge ülkelerin ve uluslararası aktörlerle geliştireceği ilişkilere bağlıdır. Özellikle radikal akımların Suriye'den yayılarak Avrupa ve ABD'ye bir tehdit haline gelmesi ihtimali, Suriye iç savaşını bölgesel bir sorun olmaktan çıkarmış, Batı için de büyük bir güvenlik sorunu haline getirmiştir. Trump'ın özellikle Rusya ile geliştireceği ilişkilerin Suriye konusunda çatışma ve çözüm oranını belirleyici olacağını söylemek mümkündür. Trump yaptığı açıklamalarda muhalif grupları sorgulamış ve onlar hakkında pek de olumlu düşüncede olmadığını belirtmiştir. ''Muhaliflerin kim olduğunu bilmiyoruz. Onlara çokça para veriyoruz, başka şeyler veriyoruz, ama kim olduklarını bilmiyoruz. Gün gelir de eğer başarılı olurlarsa ki bu olmayacak, çünkü Rusya ve İran var, ama olur da Esed'i devirirlerse ki kötü adam olduğu bir gerçek, en az onun iktidarı kadar kötü bir tabloyla karşılaşabiliriz." [7] Açıklamaya göre Trump Suriye'de, Rusya ve İran varlığını ve rolünü kabul etmiş, çözümü için aktör olabileceğini işaret etmiştir. Ayrıca Beşar Esed rejimini devirmek için herhangi bir beyanatta bulunmamış aksine gelenlerle gidenler arasında bir farkın olmadığını ima etmiştir. Suriye'de Trump İŞİD'in varlığını yok edeceğini, terör örgütü PYD'ye karşı nasıl bir pozisyon alacağı gibi konularla karşı karşıyadır. Son olarak Halep'teki insani krizinden sonra Suriye'de bir güvenli bölgenin oluşturacağını belirten Trump,[8] bu noktada Türkiye politikalarıyla uyumludur. *"Suriye'de güvenli bölgeler oluşturmalıyız ve insanlara orada bakmalıyız. Bunun parasını Körfez ülkelerine ödetmeliyiz"* diyen Trump, Halep krizinin derinleşmesinden sonra bu görüşünü tekrarlamıştı. [9] Yine de güvenli

bölgelerden nereleri kast ettiği önemlidir. PYD'nin kontrolünde mi yoksa İdlib merkezli muhaliflerin kontrolünde mi, ya da güvenli bölge nasıl yönetileceği önemli sorunlardandır.

**Filistin/İsrail:** Trump seçimlerden önce İsrail'e gidip İsrail'e olan desteğini beyan etmiştir. Trump, Kudü'sün 3.000 yıldan uzun süredir Yahudi halkının ebedi başkenti olduğunu ve Trump yönetiminde ABD'nin Kudüs'ü nihayet İsrail devletinin bölünmez başkenti olarak kabul edeceğini söyleyerek [10] İsrail'e açık destek vermiştir. Trump seçildikten sonra aşırı sağcı İsrail başbakanı Netanyahu, Trump'ın seçilmesini memnuniyetle karşılamış, "Trump, İsrail'in gerçek dostudur. Bölgenin güvenliği, istikrarı ve barışı için birlikte çalışacağız" [11] demiştir. Obama'nın İran'a vermiş olduğu desteği eleştiren Trump açıkça İsrail'i destekleyeceğini belirtmiştir. Seçimlerden sonra yaptığı açıklamada Trump Yahudi asıllı damadı olan Jared Kushner'in Yahudiler ve Filistinliler arasındaki barışa katkıda bulunabileceğini ifade etmişti. Trump ayrıca ABD başkanların ortak isteği olan İsrail ile Filistinliler arasında barışı sağlayan kişi olma iradesinde bulunmuştur.[12] Ayrıca Trump bu barışın başkaları tarafından dayatılarak değil tarafların kendi arasındaki görüşmelerle gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. İsrail ve Yahudi halkının bunu gerçekleştireceğine inandığı,[13] şeklinde açıklama yaparak doğrudan müzakereleri desteklemiştir.

Diğer yanda Trump'ın seçilmesi Filistinliler arasında endişeye yol açmıştır. Seçimlerden önce Trump'ın Kudüs ile ilgili yaptığı açıklamaya karşı Filistin Kurtuluş Örgütü genel sekreteri Saeb Erekat sert tepki göstermiştir. "Trump'ın açıklaması, onun uluslararası hukuku ve Kudüs'ün statüsü hakkında ABD'nin uzun süredir savunduğu dış politik duruşu hiçe saydığını gösteriyor" [14] diyerek ABD'yi uyarmıştır. Öte yandan seçimlerden sonra HAMAS'ın yaptığı açıklamada Trump'a "ABD yönetiminin Filistin davası konusundaki politikasını yeniden değerlendirme"[15] ve Filistinlilere karşı adil davranma çağrısı yapmıştır.

Yukarıdaki problem alanlarının yanı sıra, diğer bölge ülkeleri de Trump'ın gelişini temkinli şekilde karşılamıştır. Mısır'da darbe ile başa gelen Sisi, Trump'ın seçilmesini tebrik edenlerden biridir. Trump ise Mısır'ın İsrail'le anlaşmadan ötürü memnun olduğunu açıkça söylerken Sisi'yi övmüştür. "(Obama) Mısır'da İsrail ile uzun vadeli barış anlaşması içinde olan dost bir rejimin devrilmesini destekledi. Sonra da, onun yerine Müslüman Kardeşlerin iktidara gelmesine yardım etti. Sisi harika biri. Mısır'ın kontrolünü ele aldı. Teröristleri kovdu. Çok iyi bir iş çıkardı" diyerek statüko yanlısı olduğunu vurgulamıştır. Müdahaleye karşı olduğunu söyleyen Trump Irak konusunda da benzerini savunmuştur. ABD'nin Ortadoğu coğrafyasını "her zamankinden daha kaotik ve istikrarsız hale getirdiğini" savunan Trump Irak, Libya ve Suriye krizlerin DAEŞ'in doğmasına bir neden olarak görmüştür.

**Sonuç**

Trump'ın kendi ülkesi ABD'nin, Ortadoğu'da giriştiği savaşları anlamsız bulması, Irak ve Libya müdahalelerinde yanlış olduğunu ve başta ABD olmak üzere dünyayı daha güvensiz bir hale getirdiğini ifade etmesi, ABD'nin yanlış politikalarının itirafı niteliğindedir. Bununla birlikte Trump İsrail'in güvenliği ve İsrail'in başkent olarak Kudüs'ü tanıyacağı önceki açıklamalarla çelişki arz etmektedir. Müslümanlar arasında büyük yaralar açacak bu hamle Ortadoğu'da kaosun devamı niteliğindedir.

Trump'ın, öncelikle Ortadoğu'da kendi geleneksel müttefikleri ile uzlaşmaya yönelik bir siyaseti izleyeceği beklenebilir. Muhtemelen ticari aklın da devreye gireceği bu yeni daha pratik olma ve karar alma sürecinde gerek İran'la gerek Suudi Arabistan'la ticari imkânlarını ve ekonomik çıkarlarını önceleyeceğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte başarılı gözüken ticaretle uğraşan ve muhtemelen rasyonel ve pragmatik davranması beklenen Trump'ın Birleşik Devletler'in başına geçtiğinde Ortadoğu hakkında nasıl bir siyaset güdeceği tam olarak netleşmiş değil.

Tüm bu açıklamalar bir yana ABD başkanlarının Ortadoğu ile ilgili karar verme aşamalarında İsrail faktörünü de göz önünde bulundurmaları gerektiğinden, Trump'ın Ortadoğu'ya yönelik politikalarının sınırlı olduğunu da göstermektedir.

[1] Donald Trumps New York Times İnterview: Full Transcript, 23, 11, 2016, NY Times, http://www.nytimes.com/2016/11/23/us/politics/trump-new-

[2] Donald Trumps New York Times İnterview: Full Transcript, 23 Kasım 2016, NY Times, http://www.nytimes.com/2016/11/23/us/politics/trump-ne

[3]Trump'ın Merak Edilen Türkiye Açıklamaları, Milliyet, 09.11.2016, **http://www.milliyet.com.tr/iste-trump-in-turkiye-ile-ilgili-gundem-2341947**

[4] The Middle East Have Some Questions for Donald Trump, 22.11.2016, Washington Post,

[5]http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/trump-doneminde-abd-iran-iliskileri/687467 (erişim 19 Aralık 2016).

[6] Hakkı Uygur, ABD-İran İlişkileri, 17.11.2016, http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/trump-doneminde-abd-iran-iliskileri/687467, (erişim 19 Aralık 2016).

[7] Trump Türkiyeye ve dünyaya nasıl bakıyor ?, Al Jazeera Türk, 9.11.2016, http://www.aljazeera.com.tr/haber/trump-turkiye-ve-dunyaya-nasil-ba

[8]Trumptan Suriyede 'güvenli bölgeler oluşturma' sözü, Karar, 16.12.2016, **http://www.karar.com/dunya-haberleri/trumptan-suriyede-guvenli-**

[9] Masada Halep ve PYD var, Al Jazeera Türk, 20.12.2016, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/masada-halep-ve-pyd-var, (erişim 21 Ara

[10] Donald Trump promises to move US ambassy to Jerusalem as Natanyahu praises 'clear support' for İsrael, The İndependent, 12.12.201

[11]Netanyahudan Trumo açıklaması, Yeni Şafak, 09.11.2016, http://www.yenisafak.com/dunya/netanyahudan-trump-aciklamasi-2561484, (erişim

[12]Donald Trumo: İsrail ve Filistinliler arasında barışı sağlayan kişi olmak isterim, NTV, 23.11.2016, http://www.ntv.com.tr/dunya/donald-trump-is 2016).

[13]http://tr.euronews.com/2016/11/11/trump-israil-ve-filistin-sorunlarini-kendi-aralarinda-halletsin (erişim 18 Aralık 2016).

[14] Filistinden Trumpa sert tepki, DW, http://www.dw.com/tr/filistinden-trumpa-sert-tepki/a-35892597, (erişim 22 Aralık 2016).

[15] İsrailden Trumpa tebrik mesajı: Filistin öldü, Cumhuriyet, 09.11.2016, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/628387/israil_den_Trump_a_